

Problemen liggen op de loer

INTRO: Iedere veehouder heeft meteen na het afkalven wel eens te maken met een koe die naast het kalf ook de baarmoeder eruitwerkt. Waarom gebeurt dit en wat is er tegen te doen?

AUTEUR: Maria Morselt

TEKST:

Een baarmoederprolaps ofwel een baarmoeder die binnenstebuiten gekeerd buiten de koe hangt, ontstaat vlak na afkalven. De binnenkant van de baarmoeder, waar het kalf in heeft gelegen, is zichtbaar. Vaak zit de nageboorte nog vast aan de cotelydonen (de rozen) en is het geheel een bloederige en rommelige zak, variërend in grootte van een voetbal tot een kleine vuilniszak.

Meestal ontstaat de baarmoederprolaps in het eerste uur na afkalven. Maar een koe kan nog een prolaps krijgen tot 24 uur na het afkalven. Na het afkalven sluit de geboorteweg geleidelijk en na 24 uur is er te weinig ruimte in de geboorteweg om de baarmoeder erdoor naar buiten te persen. Bovendien trekt de baarmoeder zelf flink samen als het kalf er eenmaal uit is. Ze wordt stugger en plooit minder makkelijk binnenstebuiten. Een voordeel voor zoogkoeien is dat het zogen van het kalf extra oxytocine vrijmaakt in het lichaam van de moeder, waardoor de baarmoeder nog beter samentrekt.

Geen harde cijfers

Een baarmoederprolaps komt zowel bij vleesvee als melkvee voor. Het voorkomen is per streek en per ras waarschijnlijk iets verschillend, maar harde cijfers zijn er niet.

Staltype, mineralenvoorziening en bouw en conditie van de koe zijn van invloed op het ontstaan ervan. Bij melkkoeien is vooral calciumtekort een bekende oorzaak voor het ontstaan van een prolaps. Door het tekort aan calcium blijven de spieren slap en trekt de baarmoeder niet samen. Daardoor kan de baarmoeder gemakkelijk bij de liggende koe binnenstebuiten naar buiten glijden. Bij vleesvee is het eerder een teveel aan spierkracht. Een zoogkoe die lang en hard heeft moeten persen tijdens het afkalven, heeft soms de neiging om door te persen terwijl het kalf al geboren is. Dit wordt verergerd bij een koe in ruime conditie met een bekken gevuld met vetweefsel. De geboorteweg is dan na afkalven gezwollen en pijnlijk. De koe perst verder op de zwelling en riskeert zo de baarmoeder naar buiten te persen.

Wat ook wel eens voorkomt is een baarmoeder die direct met het kalf mee naar buiten komt. Dit kan gebeuren als een koe heel gemakkelijk afkalft. Het vacuüm tussen kalf en baarmoeder zorgt er dan voor dat de baarmoeder in een pers door mee naar buiten gezogen wordt.

Een belangrijke risicofactor is een ligplaats die iets afloopt. Dit kan een schuinaflopemde ligbox zijn, maar ook een hellend stuk in de wei. Een koe die tijdens afkalven op een niet-vlakke bodem ligt, draait tijdens het persen vaak vanzelf met de achterkant naar het laagste gedeelte. Als de achterkant van de koe lager ligt, drukt de baarmoeder na het afkalven op het bekken. Daardoor perst de koe door.

Mogelijke complicaties

Een baarmoederprolaps wordt in de meeste gevallen teruggestopt, waarna de koe zonder verdere problemen geneest en zelfs weer drachtig kan worden. Er zijn echter een paar risico's waardoor de kans op genezing een stuk minder wordt. Ten eerste is er de tijd die het duurt voordat de prolaps ontdekt wordt. De uitgestulpte baarmoeder is erg slecht doorbloed waardoor ze in een paar uur zwelt en paars kleurt. De baarmoeder wordt dan bros en is moeilijk terug te duwen zonder er gaten in te maken. Ook kan een andere koe erop gaan staan waardoor er een gat in de baarmoeder komt.

Als een koe hard doorperst op de uitgestulpte baarmoeder kan deze verscheuren en kunnen de darmen of de blaas naar buiten worden geperst. Dit is funest voor de koe. Daarnaast kunnen bij aanhoudend persen inwendige bloedvaten verscheuren, waardoor de koe inwendig verbloedt.

Ten slotte kan de koe als de baarmoeder weer op haar plaats is gebracht, toch weer gaan persen. Afhankelijk van de omstandigheden legt de dierenarts

na het terugstoppen van de baarmoeder een bühner aan (een koord rondom in de vulva die de vulva dichtsnoert). Maar als de koe toch als een bezetene doorperst is er geen houden meer aan en perst ze alles kapot, ongeacht de bühner.

Kader bij artikel:

Na het afkalven

Tips om een prolaps te voorkomen en te genezen.

Maatregelen om prolaps te voorkomen:

- Laat de koe na afkalven opstaan. De baarmoeder zakt dan naar beneden op haar plaats en de koe stopt meestal gelijk met persen.
- Geef een koe die wil doorpersen na afkalven vers ruwvoer en een emmer lauw water om de aandacht van de mogelijk wat pijnlijke geboorteweg af te leiden. Controleer of er een tweede kalf in zit, werk daarbij schoon en gebruik ruim glijmiddel om de geboorteweg niet extra te irriteren.
- Spuit de kling om de paar uur 10 minuten lang af met een zachte straal koud water als een koe zwaar afgekalfd heeft. Dit vermindert de zwelling en irritatie.
- Jaag de koe op als ze flink doorperst terwijl ze ligt. Schakel ook een dierenarts in. Deze kan mogelijk de oorzaak achterhalen en eventueel een ruggenprik geven zodat het persen ophoudt.

Maatregelen bij een prolaps:

- Wikkel de baarmoeder in een nat laken en laat de koe rustig liggen.
- Haal andere koeien die erbij lopen weg. Er hoeft maar een koe op de baarmoeder te gaan staan en de patiënt kan naar de noodslacht.
- Zorg voor een schoon laken. Zet tevens een schone plank klaar van circa 0,5 bij 1 tot 1,5 meter.
- Zorg ook voor extra hulp. Er zijn twee mensen nodig om de plank vast te houden waar de baarmoeder op ligt terwijl de dierenarts de baarmoeder terugduwt.

Bijschrift figuren:

Meestal herstelt een koe zonder problemen van een baarmoederprolaps. Er zijn echter risico's die de genezing bemoeilijken.

TIP: Schone afkalfstal

TEKST: Zorg voor een schone afkalfstal. Dat betekent in de eerste plaats minder risico op een navelontsteking en geboortediarrée bij het kalf. Tegelijkertijd verkleint u de kans op een baarmoederontsteking bij de koe. Ten slotte zorgt een schone stal bij eventuele problemen tijdens het afkalven voor minder risico op complicaties.

TIP: Achterlijf hoger leggen

TEKST: Leg het achterlijf van een koe die een baarmoederprolaps heeft gehad de eerste dagen hoger. Dit voorkomt dat ze de baarmoeder er nogmaals uitwerkt. Doe dit ook als de dierenarts de vulva met een koord heeft dichtgesnoerd. Het achter hoger leggen kan door de koe vast te zetten en aan de achterkant van de koe een verhoogd schot te leggen.

TIP: Elk half uur controle

TEKST: Controleer als een koe te zwaar heeft afgekalfd en niet gelijk in de benen kan komen, de eerste uren ieder half uur of de baarmoeder er niet uitgeperst wordt. Ga 's nachts in ieder geval na 1 uur controleren. Laat het bij twijfel daar niet bij en zet nogmaals de wekker. Niet alleen overdag, ook 's nachts geldt dat voorkomen altijd beter is dan genezen.